

Львівська обласна бібліотека для дітей

НЕСКОРЕНИЙ КОМАНДИР

*Біобібліографічний покажчик
до 110-річчя від дня
народження Романа Мухевича*

Львів 2017

Пропонуємо біобібліографічний покажчик з нагоди 110-річчя від дня народження Головного Командира Української Повстанської Армії (УПА) — Романа Шухевича.

2017 рік на Львівщині Львівська обласна рада проголосила Роком Української Повстанської Армії та головнокомандувача УПА Романа Шухевича.

Видання містить розповідь про життєвий шлях діяча, спогади родини та друзів, інформацію про меморіальні музеї Романа Шухевича, бібліографічний та вебліографічний списки літератури.

Рекомендовано вчителям, учням, бібліотечним працівникам.

Підготувала: О. З. Казановська

Відповідальна за випуск: Л. А. Лугова

Роман Шухевич (генерал «Тарас Чупринка», «Дзвін», «Щука», «Тур», «Роман Лозовський») – генерал-хорунжий Української Повстанської Армії (УПА), член Українського Державного Правління у 1941 р., Головний Командир УПА та Голова Бюро Проводу Організації Українських Націоналістів (ОУН) у 1943-1950 рр., Голова Генерального Секретаріату Української Головної Визвольної Ради (УГВР), Генеральний Секретар військових справ у 1944-1950 рр.

Рід Шухевичів належить до давніх, заслужених священницьких українських родин, відомих ще з XVIII ст. Батько Романа, Йосип-Ярослав Шухевич (1879-1948), був повітовим суддею у містечку Краковець Яворівського повіту в Галичині та активним освітньо-культурним діячем. Мати, Євгенія (1883-1956), походила зі священницької родини, з дому отця Стоцького, пароха у с. Оглядіві Радехівського повіту. У їх родині було троє дітей: Роман, найстарший син, Юрко та дочка Наталка.

Роман народився 30 червня 1907 р. у м. Львові. Його дитинство пройшло у містечку Краковець Яворівського повіту на Львівщині. 1914 року родина Шухевичів переїхала до Кам'янки-Струмилової (нині Кам'янка-Бузька), неподалік від Львова. Тут він закінчив народну (початкову) школу. З 1917 по 1925 роки Роман навчався у філії Львівської академічної гімназії, яка розміщувалася у Народному домі на вул. Театральній. Був дуже здібним учнем, зокрема в математиці та українській мові. Під час навчання у гімназії Роман мешкав у Львові, у своїй бабусі Герміни Шухевич, де у 1921-1922 роках квартирував полковник Січових Стрільців Євген Коновалець. 15-тирічний гімназист Роман не раз мав можливість порозмовляти з полковником, що, без сумніву, вплинуло на формування його свідомості та характеру.

У вересні 1926 року Роман Шухевич вступив до Львівської політехніки на дорожньо-мостовий

факультет. У 1928-1929 рр. відбував військову службу у польській армії. У роки навчання в гімназії та в Політехніці Роман був дуже активним членом пластової організації та різних спортивних товариств, а також вивчав музику та спів. Ще гімназистом він організував пластовий гурток під назвою «Ясний тризуб», а в старшому віці брав діяльну участь у таких пластових куренях, як «Лісові чорти» та «Чорноморці».

1930 року після звільнення з польської армії, ще до закінчення вищих студій, Роман Шухевич одружився з дочкою пароха с. Оглядів Наталією Березинською, де 28 березня 1933 року у них народився син Юрко, 16 жовтня 1940 р. — донька Марійка.

Роман Шухевич уже в старших класах гімназії мав зв'язки з членами УВО, яка тоді вела революційну боротьбу проти польських окупантів, і після закінчення гімназійного навчання він одразу ж активно включився в її бойову діяльність.

Наприкінці 1920-х рр. політичне становище у світі та в Україні настільки змінилось, що самої військово-бойової діяльності вже було недостатньо, необхідна була ще й політично-ідеологічна, пропагандистська й виховна діяльність. Тому в кінці січня — на початку лютого 1929 року створюється Організація Українських Націоналістів (ОУН), в яку влилась УВО. Бойовим референтом Крайової екзекутиви ОУН у 1930 р. був призначений Роман Шухевич — «Дзвін». У 1930-ті роки під його керівництвом відбулись у Галичині саботажні акції: підпали фільварків і господарств польських дідичів (поміщиків) та колоністів, нищення засобів державного зв'язку, напади на поліційні станиці та польські шовіністичні осередки.

Саботажні акції, організовані бойовим референтом «Дзвоном», були проведені блискуче. Поліції не вдалось спіймати жодного безпосереднього учасника цих подій.

У своїй нелегальній діяльності Роман Шухевич дуже чітко та вміло дотримувався правил конспірації. Кожний бойовий захід він всебічно обмірковував, тому поліції ніяк не вдавалось зібрати на нього докази для суду. У червні 1934 р., у зв'язку з убивством міністра Перацького, поліція провела масові арешти серед української патріотичної молоді. Тоді-то, у червні, арештовано й Романа Шухевича та заслано до концентраційного табору у м. Березі Картузькій без жодних доказів його вини.

Тюремний табір у Березі Картузькій був організований поль-

ським урядом за зразками гітлерівських та московсько-більшовицьких концентраційних таборів. Тут постійне знущання над арештованими — фізичне й моральне — було системою. 1935 року Романа Шухевича під конвоем повезли на слідство до м. Львова. Його звинувачували в належності до ОУН, а також у тому, що він був членом Крайової екзекутиви, бойовим референтом та заступником Крайового Провідника ОУН Степана Бандери. За це загрожувала смерть або щонайменше довічна тюрма. Судова розправа, відома як процес Степана Бандери, відбувалася у Львові в травні-червні 1936 р. Роман Шухевич був одним із головних звинувачуваних, але, завдяки дуже вмілому захисту, судові не вдалося довести його вини.

Знаючи, однак, що його таки засудять, він добровільно зізнався, що належав до ОУН. Його засудили на три роки ув'язнення із зарахуванням слідчого арешту.

На підставі проголошеної у 1935 р. амністії 27 січня 1937 р. Роман Шухевич вийшов на волю, пробувши півроку у концтаборі та два роки у тюрмі.

У поліцейських документах з того часу зберігся такий опис його особи: зріст 168 см, блондин, очі голубі (небесні), чоло високе, похилене назад, виголений, обличчя продовгувате, риси обличчя гострі, щупла будова тіла, голова похилена праворуч, вбраний у попелясте вбрання сивого кольору.

Після звільнення з тюрми у 1937 р. Роман Шухевич жив з родиною у Львові й працював у рекламній установі «Фама». Це була одна з форм маскування його нелегальної діяльності в ОУН.

Німецько-польська війна у вересні 1939 р., ліквідація Польської держави, окупація західноукраїнських земель Советською Росією і звільнення з польських тюрем багатьох членів ОУН, в тому числі керівних, створили в Україні цілком іншу політичну ситуацію, що вимагала зовсім нових форм боротьби за державну незалежність. У ЗУЗ всі легальні українські політичні партії припинили свою діяльність. Залишилась єдина ОУН, перед якою відкрились можливості поширити свою революційну діяльність на всі області України. Але між проводом ОУН в Україні й Проводом Українських Націоналістів за кордоном не було єдиного узгодженого погляду щодо подальшої діяльності, тому після довгих переговорів ОУН розкололась на дві організації: ОУН під керівництвом полковника Андрія Мельника та ОУН під проводом Степана Бандери. Остаточний цей поділ був оформлений на конференції керівних кадрів ОУН, що відбулася у Кракові 10 лютого 1940 р., де було створено революційний Провід ОУН під керівництвом Степана Бандери. Роман Шухевич увійшов до складу

членів революційного Проводу й був призначений Крайовим Провідником ОУН на Західно-Українських Землях, що входили до Генерального Губернаторства Німеччини. У Головному військовому штабі ОУН він керував підготовкою і вишколом кадрів. Під його керівництвом діяв ряд вищих військових курсів, на яких готувалися командири для майбутнього українського війська. Брав активну участь у нарадах II Великого збору ОУН, що відбувся у квітні 1941 року.

З 1943 року і до самої смерті Роман Шухевич перебував у підпіллі.

Із січня 1943 року Роман Шухевич розпочав новий і найвідповідальніший етап своєї діяльності: став Провідником та Командиром національно-визвольної боротьби проти німецьких і московських поневолювачів України. Після втечі від німецької варти він швидко зв'язався з проводом ОУН і зразу ж включився у боротьбу, очоливши військову референтуру. У травні став членом Бюро Проводу ОУН, згодом — Головою, а у серпні 1943 р. на III Надзвичайному великому зборі ОУН одноголосно обраний Головою Бюро Проводу ОУН і призначений Головним Командиром УПА. Серед

провідних кадрів ОУН та командного складу УПА Роман Шухевич — «Тарас Чупринка» — мав надзвичайно високий авторитет, і обрання його на найвищі керівні посади в ОУН та УПА було сприйняте усіма учасниками визвольної боротьби зі щирим схваленням і великою довірою до його особи.

З метою об'єднання всіх національно-державницьких сил українського народу в боротьбі за незалежність України в липні 1944 р. з ініціативи ОУН і УПА та особисто Романа Шухевича скликано Великі збори, на які прибули представники діючих в Україні політичних організацій. У результаті нарад створено Українську Головну Визвольну Раду, яка стала верховним органом українського народу в його визвольній боротьбі. УГВР була найвищою законодавчою владою в час боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу.

Виконавчим органом УГВР став Генеральний Секретаріат, Головою якого обрано Романа Шухевича — «Лозовського». Його ж

затверджено на посаді секретаря військових справ і Головним Командиром УПА.

Проведені за керівництва Романа Шухевича організаційні та політично-програмні зміни значно зміцнили Організацію й уможливили успішне продовження боротьби майже до кінця 1950-х рр.

5 березня 1950 року близько шостої години ранку енкаведисти оточили будинок у селищі Білогорща біля Львова, де Роман Шухевич переховувався разом із зв'язковою Галиною Дидик. Вона відчинила двері, бо думала, що ранковий візит пов'язаний з виборами. Очевидно, енкаведисти знали, що у хаті є ще Роман Шухевич. Коли Галину схопили, хтось із нападників наказав їй: «Скажи Роману, щоб не робив дурниць»... Спускаючись сходами, Роман Шухевич застрелив одного офіцера, іншого поранив. Сам же отримав три кулі у живіт. Але у нього ще вистачило сил пустити собі кулю у скроню...

Роман Шухевич — «Тур», «Лозовський», генерал «Тарас Чупринка» — своєю многогранною та багаторічною революційною діяльністю засвідчив не лише велику любов до українського народу, безмежну відданість святій справі визволення України й здобуття самостійної Української держави, а й непересічний талант розумного політика та здібного військового командира.

Роман Шухевич — одна з найвидатніших постатей національно-визвольної боротьби 1930-40-х рр., символ героїчної боротьби за Українську Соборну Державу.

РОДИНА ТА ДРУЗІ ПРО РОМАНА ШУХЕВИЧА

Наталія Шухевич, дружина Романа Шухевича: «Він був надзвичайно інтелігентний, культурний, строгий, але дуже добрий. Його дуже любили всі хлопці. Він був вимогливий, але з серцем. Дуже гарно грав на фортепіано. Любив музику. Був жартівливий. Умів забавляти кожного з наших гостей-священиків. Завжди знаходив тему для розмови. Був товариський, чутливий, надзвичайно сердечний. Серце в нього було дуже добре. Любив грати на фортепіано пісню «Ой ти, дівчино зарученая, чом ходиш засмученая?» Це була його улюблена пісня».

Наталія Шухевич, молодша сестра Романа Шухевича: «Востаннє бачила брата Романа у 1938 р. Роман був веселим, компанійським, дотепним, добрим. Грав на фортепіано, захоплювався спортом. Він і брат Юрко належали до Українського спортивного

та до Карпатського лещетарського (лижного) клубів. Роман був дуже гарний, мав кучеряве, золотисте волосся, чудово танцював, любив ходити на бали, хоча не завжди мав можливість, бо вони були платні. Любили його дівчата».

Степан Бандера, Провідник ОУН: «Роман Шухевич — рішуча, динамічна активність, бойовість, широкий розмах в революційній діяльності, безкомпромісовість і прямолінійність у самостійницькій політиці, ідеологічна чистота й чіткість, а передовсім — правда, тобто однозгідність діла з словом, виметення фразеологічної облуди».

Галина Дидик, «Молочарка», зв'язкова Головного Командира УПА: «Це була дуже гарна людина. Рішучий, коли треба було, бо від того залежало життя людей. До хлопців з охорони ставився дуже добре, а вони називали його «Старий», хоч старим він не був. Були хлопці старші від нього. Любили разом співати. Його почуття гумору допомагало всім. Провідник ходив одягнений так само, як стрільці: чоботи, влітку — дрелікові штани і військова гімнастерка, пілотка, а взимку — вовняні штани. Дуже любив дітей. Де вони у якійсь хаті були, то зразу влаштовував з ними забаву. З хлопцями проводив вишколи (навчання). Завжди були книжки й всі щось вивчали: мову, географію, фізику, математику, літературу та історію. Він гарно співав. Один раз ми були у Львові у людей, де було фортепіано. Тоді він, мабуть, останній раз у житті грав якийсь твір Гріга. Але то були рідкісні хвилини. Провідник з хлопцями інколи заходив у Львові до деяких родин наших добрих прихильників і знайомився з їхнім життям. Так знайомився він з людьми зі Східної України. З'являвся інкогніто як учитель чи інженер. Він завжди умів усіх якось захопити, був веселий, начитаний, умів цікаво розповідати, так що всі його любили й запрошували до себе в гості».

Роман Турко, шкільний товариш: «Роман Шухевич уже при перших зустрічах, у коротких розмовах зробив на мене сильне враження своїм спартанським виглядом, бистрим поглядом, яким начебто хотів гіпнотизувати. Він був непересічно здібний, не мав проблеми в науці, отримував оцінки лиш «дуже добре» або «відмінно». Він був і співаком, і прекрасним музиком, а його спеціальність була гра на фортепіані. Рівночасно він був здібним спортсменом, був товариський, не цурався товаришів, що походили з нижчих суспільних верств. Також відзначався великою побожністю, як це стверджує в своїх споминах і о. д-р Назарко. До жінок ставився завжди з повагою, як справжній джентельмен. Одним ре-

ченням — Роман Шухевич був спартанцем душею і тілом. Ця його вдача, позитивні риси характеру, високе почуття відповідальності за виконання добровільно взятих на себе завдань, виявилися вповні в обставинах, які прийшли з будучими роками».

Петро Дужий, референт пропаганди ОУН: «Незважаючи на те, що Роман Шухевич у структурах ОУН і УПА посідав найвищі становища, у контактуванні з людьми він був завжди врівноважений, коректний, відвертий. Головнокомандувач також був вельми витриманою людиною, він ніколи не підвищував голосу, хоча інколи, як військовикові, і годилося б давати інструкції та пояснення, а передовсім накази, більш акцентовано (тобто з деяким притиском)... Роман Шухевич був високоосвіченою особою, він розумівся у всіх дисциплінах військової справи, у теоретичному та практичному пляні, в організації збройних сил, Провідник ОУН прекрасно знав історію України та всесвітню історію, літературу, мистецтво, музику. Крім своєї рідної — української, а також польської та німецької, Шухевич чудово знав старослов'янську, латинську та старогрецьку мови. Проте своїми знаннями він ніколи не чванився, висловлюючись про них аж надто скромно».

Дарія Гусяк, зв'язкова Романа Шухевича, активістка ОУН: «Коли я зустріла Романа Шухевича, я не знала, що це був командир, але з першого погляду можна було визначити, що то людина, яка займає високий пост. Це було після великих арештів і він був сумний — він це дуже переживав. Але взагалі він був веселий — дуже часто жартував, розумів і любив гумор. В товаристві він був веселий, демократичний і товариський. Хлопці в його товаристві дуже вільно себе почували. Був музикальний і мав приємний голос — тенор — і любив співати з хлопцями, хоч на це не було багато можливостей. Як людина, він був надзвичайно скромний і дуже доступний. Звичайні люди — чи в селі, чи господар, чи інтелігент — дуже любили з ним розмовляти. Також дуже любив дітей. Він дуже рахувався з чиеюсь думкою. Він ніколи не виставляв себе як всезнайко. Він ніколи не начіпляв якихось там нагород, не ходив з пагонами. В нього одяг був дуже скромний, але був дуже охайний. Скромність — то була найбільша така риса, яка кидалася кожному в очі, при кожній зустрічі».

МУЗЕЇ РОМАНА ШУХЕВИЧА

1. Музей генерал-хорунжого УПА Романа Шухевича (м. Львів)

Музей генерал-хорунжого УПА Романа Шухевича у Львові урочисто відкрито 23 жовтня 2001 року за сприяння та фінансової підтримки Товариства вояків УПА у США імені генерал-хорунжого Тараса Чупринки.

Експозиція музею розміщена в будинку (вул. Білогорща, 76А), де була остання конспіративна квартира Головного Командира УПА. На першому поверсі — тематична експозиція, на другому — меморіальна. У меморіальній частині музею збережені оригінальні сходи, на яких 5 березня 1950 року відбувся останній бій Романа Шухевича з підрозділами МГБ. Увагу відвідувачів, безсумнівно, привертає криївка, де переховувався Головний Командир УПА. Частково відтворений інтер'єр кухні. У кімнаті другого поверху представлено оригінальні меблі 30-х років XX ст., подаровані музеєві дочкою Головного Командира пані Марією Трильовською.

У першій залі тематичної експозиції перед відвідувачами постає мужній образ легендарного Романа Шухевича у скульптурному портреті з бронзи роботи видатного українського скульптора Михайла Черешньовського.

З кожним роком інтерес до постаті Романа Шухевича зростає. Це наочно ілюструють наукові та науково-популярні видання,

експоновані в першій залі музею.

Пам'ятки другої зали присвячені історії відомого роду Шухевичів, представники якого відіграли важливу роль у національно-культурному й політичному житті Галичини ХІХ-ХХ ст.

Друга зала оформлена предметами побуту, аналогічними до тих, що були в родинному помешканні діда Романа Шухевича — великого шанувальника пам'яток минувшини.

У третій залі представлено матеріали про новий етап діяльності Романа Шухевича — боротьбу за Карпатську Україну та керівництво українським легіоном ДУН. Його обов'язком було поповнення «Карпатської Січі» новими членами, організація фінансової допомоги та зв'язку. В музеї експонуються маніфест уряду Карпатської України та копія зразка проекту першої монети Карпатської України.

Низка матеріалів в експозиції висвітлює основні віхи формування Української Повстанської Армії (УПА), її організаційну структуру, діяльність Романа Шухевича як Головного Командира УПА.

У четвертій експозиційній залі представлено схеми організаційної структури УПА, світлини командирів основних військових округів УПА. Привертає увагу фото з вишколу українських повстанців у старшинських школах, зброя, якою користувалися вояки УПА. До уваги відвідувачів — важливі пропагандистські матеріали: видання та листівки із закликами протистояти окупаційним режимам. Також експонуються зразки нагород УГВР та фінансової системи УПА — бофони авторства підпільного художника Ніла Хасевича. Поряд із фотографією митця представлені копії його основних творів та ілюстровані ним пропагандистські листівки.

Фрагменти зброї, віднайдені на місцях боїв, криївок українських повстанців, друкарська машинка, мундир вояка УПА доповнюють картину тих буремних років. Велике емоційне враження справляє реконструкція повстанської криївки з предметами повсякденного побуту українських повстанців.

Важливим акцентом експозиції першого поверху є комплекс матеріа-

лів про долю родини Романа Шухевича, представники якої потерпіли внаслідок переслідування їх жорстокою репресивно-каральною радянською системою.

На другому поверсі будинку збережені кімната з тогочасними меблями (стіл зі стільцями, крісло), криївка у стіні та сходи, де загинув Головнокомандуючий УПА.

2. Музей підпільного штабу УПА генерала Р. Шухевича у с. Грімне Городоцького району Львівської області

Музей знаходиться в центрі села поруч із церквою Преображення Господнього. Його відкрито у жовтні 2007 року. Ініціатором створення музею була Дарія Гусяк (позивний «Нюся»), колишня зв'язкова Романа Шухевича. Підпільний штаб розміщувався під підлогою у плебанії – громадській будівлі, де мешкав священик. У 1947 році понад два місяці Шухевич із однопільцями переховувався у ній. Криївка була викопана протягом двох днів, обкладена цеглою. Після сутички з дільничним, який робив перевірку села, упівці покинули плебанію і перебралися до Львова, розповіла зв'язкова Гусяк. Жителі Грімного за кошти місцевої громади відреставрували криївку та плебанію. І вже 2007 року відбулося урочисте відкриття Музею підпільного штабу УПА генерала Романа Шухевича.

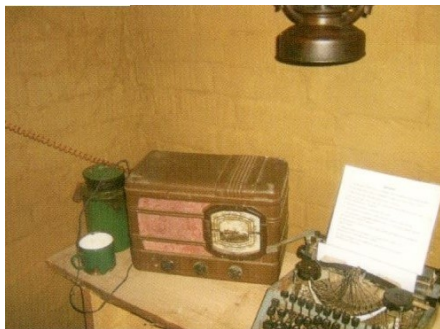
Експозиція музею розташована в одній кімнаті будинку священика, в підвалі якої (площа 4 кв. м.) і знаходився підпільний штаб Ро-

мана Шухевича у 1946 році. Експозиція музею розподілена на стенди. Цікавими є матеріали, присвячені історії села Грімне та діяльності місцевої сітки ОУН у роки Другої світової війни. Особливий інтерес викликають стенди «Зв'язкові командири», «Родина Шухевичів» та «Роман Шухевич. Збройне підпілля». Під час екскурсії відвідувачам показують зразки зброї

та амуніції різних окупантів, якими користувались вояки УПА, фотографії, автентичні листівки-привітання з Різдвом Христовим та іншими святами від вояків УПА ще тих часів. Можна й спуститися у криївку. Як і за часів, коли там перебував Шухевич, у ній є ліжко, друкарська машинка та радіоприймач. На відвідувачів також справляють враження речі, якими користувалася Дарія Гусяк та її сестра з метою конспірації, зокрема швейна машинка, настінний годинник, посуд тощо.

3. Музей «Конспіративна квартира Романа Шухевича у Княгиничах» (Рогатинський район Івано-Франківської області)

30 червня 2007 р. на честь 100-річчя від дня народження видатного українського військово-політичного діяча, керівника Проводу Організації Українських Націоналістів в Україні, Головного Командира Української Повстанської Армії генерал-хорунжого Романа Шухе-

вича у с. Княгининіч Рогатинського району Івано-Франківської області відкрито музей «Конспіративна квартира Романа Шухевича у Княгининічах».

На урочистості з нагоди відкриття музею завітало чимало гостей, зокрема: почесні громадяни с. Княгининіч Ольга Ільків та Любомир Полюга — зв'язкові «Тараса Чупринки»; Юрій Шухевич — син Головного Командира УПА; Богдан Сорока — син Катерини Зарицької, соратниці Романа Шухевича та ін.

Музей облаштовано в будинку, де в 1946-1947 рр. була підпільна конспіративна «хата» Романа Шухевича під умовною назвою «Короленко». Ініціатором та координатором створення музею був Любомир Полюга.

документи Катерини Зарицької, Ольги Ільків, Любомира Полюги; а також Універсал та Платформа УГВР, тексти лекцій старшинської школи УПА; вишиті Катериною Зарицькою краватки (синові Богдану і чоловікові Михайлу Сорокам), її гаманці, записники та багато іншого.

У другій кімнаті відтворено інтер'єр 1946-1947 рр.: ліжко, шафа, стіл, крісла, швейна машинка.

Зі спогадів Ольги Ільків: «Працювати «Тарас Чупринка» починав дуже рано. Підпільники вставали до схід сонця, ховали постіль і йшли до першої кімнати «на руханку». Сніданок, обід та вечеря починалися зі

спільної молитви за столом. Розпорядок дня залежав від конкретної ситуації. Крім напруженої творчої роботи, були і хвилини «розривки» (дискусії на різні теми, жарти, дотепи). Перед сном — спільна молитва».

У третій кімнаті музею — ліжко, два крісла, радіоприймач. У кутку — кухня, навпроти — заслона. Біля кухні була яма, на дні якої — вхід до криївки, що закривався лядою. Криївка (розмір: 1,00 * 1,45 * 3,00 м) була розрахована на три особи. У випадку небезпеки вхід до криївки закривали лядою. На ній висипали картоплю, мішок з якою завжди був біля входу до криївки.

4. Народний музей історії села та визвольних змагань імені Головнокомандувача Української Повстанської Армії Романа Шухевича (с. Тишківці Городенківського району Івано-Франківської області)

Музей відкрито та освячено 14 жовтня 2004 року, в день святкування 62-ї річниці створення УПА. Експозиції розміщені у двох кімнатах приміщення Народного дому, поруч із сільською радою, та в одному із залів бібліотеки в цьому ж будинку.

У хронологічній послідовності розміщені стенди, які відображають періоди розвитку села, починаючи від першої письмової згадки і до сьогодення. Окремий розділ присвячений вихідцям з с. Тишківці, учасникам ОУН-УПА; тим, хто особистою працею спричинилися до створення даного музею. Копії гербів знатних родин села, експонати ремесел, предмети одягу, зброя — все це доповнює історію їх походження та звичаїв.

Один із експонатів музею — родовідна лінія Шухевичів, яка бере початок від отця Осипа, який у 1841 р. перебрав парохію в селі. Найвидатнішим в родині був син Осипа — Володимир, професор, педагог, всевітньовідомий етнограф. Найбільша увага в музеї зосереджена на постаті Романа Шухевича, Головнокомандувача УПА, діяльність якої невід'ємна від його особистості.

У Тишківцях також відкрито кріпвку «Підпільна друкарня».

ПАМ'ЯТНИКИ

- Пам'ятний хрест Романові Шухевичу в селі Гуків Чемеровецького району Хмельницької області;
- Пам'ятник Романові Шухевичу в селі Тишківці Городенківського району Івано-Франківської області (26 серпня 1995). Цей монумент вважають найвеличнішим скульптурним твором на увічнення пам'яті про командира УПА не лише на Івано-Франківщині, а й в Україні (творець пам'ятника, скульптор Августин Басюк);
- Пам'ятник Романові Шухевичу в мікрорайоні Білогорща Залізничного району Львова;
- Пам'ятник Романові Шухевичу на Личаківському цвинтарі у Львові;
- Пам'ятник Романові Шухевичу в селі Тюдів Косівського району Івано-Франківської області, встановлений в червні 2007 року до сторіччя від дня народження;
- Пам'ятник Романові Шухевичу в селі Заболотівка Чортківського району Тернопільської області;
- Пам'ятник Романові Шухевичу в селі Шманьківці Чортківського району Тернопільської області;
- Меморіал «Борцям за волю України» з барельєфом Романа Шухевича в місті Моршині Львівської області;
- Пам'ятник Романові Шухевичу в селі Княгиничі Рогатинського району Івано-Франківської області;
- Пам'ятник борцям за свободу України із скульптурою Романа Шухевича у селі Горішне Миколаївського району Львівської області;
- Пам'ятник Романові Шухевичу в Калуші, встановлений 30 червня 2012 року;
- Пам'ятник Романові Шухевичу в селі Краковець Яворівського району Львівської області ;
- 2015, напередодні 14 жовтня — Дня захисника України — на околиці села Пукова на Рогатинщині Івано-Франківської області (хутір Переліски) освятили пам'ятний хрест. Місце обрано не випадково, оскільки саме тут, «на хаті», як казали повстанці, з осені 1945-го до літа 1946-го перебував головний командир УПА Роман Шухевич.

КНИГИ ПРО ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ РОМАНА ШУХЕВИЧА

1. **Дужий, Петро.** Генерал Тарас Чупринка : (нарис про Романа Шухевича - Головного Командира УПА) / П. Дужий ; літ. ред. А. Яремчук. - Львів : Галицька Видавнича Спілка, 1997. - 63 с. : іл.
2. **Дужий, Петро.** Роман Шухевич - політик, воїн, громадянин / П. Дужий. - Львів : Галицька Видавнича Спілка, 1998. - 254 с. : фото-іл. - Бібліогр.: с. 243-245.
3. **Ісаюк, Олеся.** Роман Шухевич / О. Ісаюк. - Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2015. - 255 с.
4. **Кузик, Андрій.** Підпільна штабна квартира Романа Шухевича у Княгиничах / А. Кузик ; фото М. Маслюка. - Львів : Науково-видавничий центр "Опілля-Л", 2009. - 36 с. : іл.
5. **Кук, Василь.** Генерал-хорунжий Роман Шухевич - Головний Командир Української Повстанської армії / В. Кук ; обкл. О. Сало. - Львів : Видавництво "Мс", 2005. - 87 с. : фотогр.
6. **Кук, Василь.** Генерал-хорунжий Роман Шухевич - Головний Командир Української Повстанської армії / В. Кук ; обкл. О. Сало. - 2-е вид., доп. - Львів : ЦДВР, 2007. - 119 с. : фотогр.
7. **Музей генерал-хорунжого УПА Романа Шухевича** : путівник / Львівський історичний музей ; авт. тексту В. Каранда ; фотогр. М. Побережний. - Львів : Апріорі, 2012. - 24 с. : фотогр.
8. **Роман Шухевич у документах радянських органів державної безпеки (1940-1950).** Т. 1 / Ін-т національного державознавства ; Галузевий держ. арх. ; СБУ. - Київ : ПП Сергійчук М. І., 2007. - 640 с.
9. **Роман Шухевич у документах радянських органів державної безпеки (1940-1950).** Т. 2 / Галузевий держ. арх. ; СБУ ; Ін-т національного державознавства. - Київ : ПП Сергійчук М. І., 2007. - 584 с.
10. **Роман Шухевич: з минулого в сучасне** : зб. статей / упоряд. Б. Гордасевич. - Львів : Тріада плюс, 2011. - 440 с.
11. **Чайківський, Богдан.** "Фама". Рекламна фірма Романа Шухевича / Б. Чайківський ; наук. ред., упоряд. В. Кук, М. Посівнич ; обкл. О. Сало ; Центр досліджень визвольного руху. - Львів : Мс, 2005. - 104 с. : фотогр.

СТАТТІ ПРО ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ РОМАНА ШУХЕВИЧА

1. **Базюк, Т.** Генерал Чупринка знав, що приречений на загибель. Однак боровся до кінця / Т. Базюк // Високий Замок. - 2000. - 4 березня.
2. **Бандера, С.** Командир-провідник / С. Бандера // Літопис Червоної Калини. - 1992. - № 10-12. - С. 28-33.
3. **Білан, А.** Герої не вмирають / А. Білан // Українська культура. - 2000. - № 9-10. - С. 22-23.
4. **Бобкова, С.** "Грав на фортепіано, співав малечі колискові..." : штрихи до портрета головнокомандувача УПА Романа Шухевича від його охоронця Любомира Полюги / С. Бобкова // Високий замок. - 2015. - № 14. - С. 6.
5. **Боєслав, М.** Генералові Т. Чупринці : вірш / М. Боєслав // Світ Дитини. - 2002. - № 7-8. - С. 4.
6. **Бохан, О.** Символ незламності та самопожертви : до 110-річчя від дня народження Р. Шухевича (1907-1950) / О. Бохан // Дати і події: календар знаменних дат. - 2017, № 1. - С. 150-153. - Бібліогр.: с. 153.
7. **Брехня до героїв не пристас :** 65-річчя загибелі Романа Шухевича // Урядовий кур'єр. - 2015. - № 38. - С. 11.
8. **Вербич, В.** Роман Шухевич повернувся у "Дикому броді" Петра Маха / В. Вербич // Літературна Україна. - 2010. - № 28. - С. 7.
9. **Відкрито музей Романа Шухевича** // Просвіта. - 2001. - 7 листопада.
10. **Героям слава ! :** щороку у місяці травні вшановуємо наших Героїв, які поклали своє життя за українську державність // Світ Дитини. - 2011. - № 5. - 2- а с. обкл.
11. **Голод, І.** "Юстас" дезінформував "Алекса" : 30 червня минає 95 років від дня народження головного командира УПА Романа Шухевича / І. Голод // Молода Галичина. - 2002. - 27 червня. - С. 7.
12. **Дужий, П.** Генерал Чупринка / П. Дужий // За вільну Україну. - 1997. - 4 березня.
13. **Ільків, О.** "Від Володі повернулася вагітна. Шухевич був злий" : у квартирі Ольги Ільків жив головнокомандувач Української Повстанської Армії / О. Ільків, Л. Межва, Х. Старецька // Країна. - 2015. - № 41. - С. 36-40.
14. **Кандя, Ю.** Музей генерала-хорунжого УПА Романа Шухевича / Ю. Кандя // Високий Замок. - 2007. - 23-24 черв. - С. 9.
15. **Кізко, П.** Не померкне в віках сторінка / П. Кізко // Світ Дитини.

ни. - 2010. - № 3. - 3-я с. обкл.

16. Коваль, В. Під червоно-чорними прапорами / В. Коваль // Вітчизна. - 1992 - № 9. - С. 73-82.

17. Козловський, Б. Війна після війни : маловідомі факти з історії ОУН-УПА / Б. Козловський // Високий Замок. - 2002. - 14 жовтня. - С. 3.

18. Козловський, Б. Зірки і ордени за ліквідацію Шухевича обмивали у бокалах з горілкою... : сьогодні минає 60 років від дня загибелі головного командуючого УПА / Б. Козловський // Високий Замок. - 2010. - № 44. - С. 6.

19. Козловський, Б. Прах Романа Шухевича - на дні Збруча : після багаторічного мовчання і відписок Служба безпеки нарешті повідомила про місце захоронення командувача УПА / Б. Козловський // Високий Замок. - 2005. - 2 квітня. - С. 5.

20. Козловський, Б. Ховали кінці у воду : Юрій Шухевич хоче пересвідчитися, чи справді останки його батька енкаведисти скинули у Збруч / Б. Козловський // Високий Замок. - 2005. - 23 червня. - С. 6.

21. Крушельницький, Р. Пам'яті Романа Шухевича / Р. Крушельницький // Поступ. - 2000. - 4 березня.

22. Кук, В. Роман Шухевич / В. Кук // Світ Дитини. - 2010. - № 3. - 3-я с. обкл.

23. Межва, Л. Загубив у піску медальйон Матері Божої... : спогади / Л. Межва // Країна. - 2016. - № 24. - С. 38-42.

24. Микольський, Ю. Злочин сховали у води Збруча... : чому так довго тримали у секреті інформацію про місцезнаходження тіла Романа Шухевича / Ю. Микольський // Високий Замок. - 2006. - 1 черв. - С. 8.

25. Патриляк, І. У тіні Бандери : справжнім лідером визвольного руху 1940-1950-х років був Роман Шухевич / І. Патриляк // Український тиждень. - 2010. - № 9. - С. 50-52.

26. Пахолко, О. Роман Шухевич: правда за сімома замками : знайдені ще два роки тому останки головнокомандувача УПА й досі зберігаються у сейфі чиновника обладміністрації / О. Пахолко // Експрес. - 2007. - 27 червня - 5 липня. - С. 12.

27. Петрова, Н. Україна в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.). Велика Вітчизняна війна (1941-1945 рр.) : матеріали до теми : історія України : рівень стандарту, академічний : 11 клас / Н. Петрова, В. Лінькова // Історія України (Шкільний світ). - 2012. - № 33-34. - С. 3-37.

28. Посівнич, М. Нескорений командир : до 100-річчя від дня народження Романа Шухевича / М. Посівнич // Дзвін. - 2007. - № 7. -

С. 81-93.

29. Сватко, Я. УПА, розгромлена більшовиками, перемогла. Бо перемогла її справа / Я. Сватко // Високий Замок. - 2002. - 14 жовтня. - С. 3.

30. Спільна, А. Таємниці генерала Чупринки / А. Спільна // Слово Просвіти. - 2007. - 9-15 серп. - С. 8.

31. Стафійчук, В. Людина з шістьма іменами : ескіз до портрета Романа Шухевича / В. Стафійчук // Наука і суспільство. - 1995. - № 5-6, № 7-8. - С. 55-58; С. 50-56.

32. Стецишин, О. Полювання на вовка : ліквідувати Головного командира Української Повстанської Армії емгебістам допомогла багаторічний агент... гестапо / О. Стецишин // Історія +. - 2015. - № 3. - С. 4-5.

33. Теленчі, О. А після нас прийдуть сини... / О. Теленчі // Молода Галичина. - 2000. - 9 березня.

34. Теленчі, О. Останній день генерала Шухевича / О. Теленчі // Голос України. - 2000. - 4 березня.

35. Файзулін, Я. "Був популярним серед дівчат завдяки рудим кучерям і рідким зубам" / Я. Файзулін // Країна. - 2012. - № 25. - С. 52-57.

36. Файзулін, Я. "Лебідь перевищував Бандеру рішучістю, Шухевич - організаційним хистом, Ленкавський - ясністю політичної думки" : 15 червня 1934 року оунівці вбили Міністра внутрішніх справ Польщі Броніслава Перацького / Я. Файзулін // Країна. - 2014. - № 23. - С. 54-57.

37. Файзулін, Я. "У розгарі дискусії представник ОУН СД схопився за тяженьку попільницю і намірився нею на представника ОУН" / Я. Файзулін // Країна. - 2014. - № 28. - С. 53-57.

38. Шлапак, Я. Роман Шухевич - мій генерал : чому українці не шанують своїх героїв? / Я. Шлапак // Україна. - 2005. - № 6-7. - С. 20-23.

39. Штокало, В. Таємниця загибелі Тараса Чупринки / В. Штокало // Маловідома історія: далеке і близьке. - 2017. - № 3. - С. 16-17.

40. Шухевичі з Розвадова // Світ Дитини. - 2013. - № 5. - С. 2-3.

41. "Юстас" дезінформував "Алекса" : командирів українських збройних формувань "Нахтігаль" й "Роланд" ув'язнили нацисти // Молода Галичина. - 2006. - 30 берез. - С. 10.

ВЕБЛІОГРАФІЯ

1. **Шухевич Роман Осипович** [Електронний ресурс] : [біографічні відомості, життєпис, нагороди і почесні звання, вшанування пам'яті] // Вікіпедія : [сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Шухевич_Роман_Осипович (дата звернення : 03.05.2017). – Назва з екрана.
2. **Роман Шухевич був популярний серед дівчат завдяки рудим кучерям і рідким зубам** [Електронний ресурс] : [життя та діяльність] // Gazeta.ua : [сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу: https://gazeta.ua/ru/articles/history-journal/_roman-suhevich-buv-populyarnij-sered-divchat-zavdyaki-rudim-kucheryam-i-ridkim-zubam-/442543 (дата звернення : 03.05.2017). – Назва з екрана.
3. **Спогади про Романа Шухевича** [Електронний ресурс] : [спогади про Р. Шухевича] // Молодь пам'ятає Шухевича : [сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://shukh.org.ua/uk/spogadi.html> (дата звернення : 03.05.2017). – Назва з екрана.
4. **Генерал Роман Шухевич – “Тарас Чупринка” – Головний Командир УПА** [Електронний ресурс] : [життя та діяльність, спогади про Р. Шухевича] // diasporiana.org.ua : [сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/12869/file.pdf> (дата звернення : 03.05.2017). – Назва з екрана.
5. **Короткий життєпис Романа Шухевича** [Електронний ресурс] : [біографічні відомості] // Молодь пам'ятає Шухевича : [сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://shukh.org.ua/uk/biografija.html> (дата звернення : 03.05.2017). – Назва з екрана.
6. **Роман Шухевич** [Електронний ресурс] : [життя та діяльність] // Україна Incognita: [сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://incognita.day.kiev.ua/roman-shuxevich.html> (дата звернення : 03.05.2017). – Назва з екрана.
7. **Роман Шухевич. Портрет політика-військового-державника-патріота** [Електронний ресурс] : [життя та діяльність] // Європейська Україна : [сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу: http://eukraina.com/publ/society_politics/13-1-0-67 (дата звернення : 03.05.2017). – Назва з екрана.
8. **Загибель Романа Шухевича: в кадрі і за ним** [Електронний ресурс] : [загибель Р. Шухевича] // Історична правда: [сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2015/03/5/147628/> (дата звернення : 03.05.2017). – Назва з екрана.

ЗМІСТ

Біографія Романа Шухевича	3
Родина та друзі про Романа Шухевича	7
Музеї Романа Шухевича	10
Пам'ятники	17
Книги про життя та діяльність Романа Шухевича	18
Статті про життя та діяльність Романа Шухевича	19
Вебліографія	22